

POSTANOWIENIE

Dnia 21 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa M.W.
przeciwko Gminie U.
z udziałem interwenienta ubocznego D.B.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 21 listopada 2017 r.,
na skutek skargi kasacyjnej interwenienta ubocznego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 14 listopada 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

**1. odrzuca skargę kasacyjną w części rozstrzygającej sprawę
z powództwa M. W. przeciwko Gminie U.;**

**2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w
części orzekającej w przedmiocie wniosku restytucyjnego strony
pozwanej Gminy U..**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) zmienił wyrok Sądu Okręgowego w B. (oddalający powództwo o zapłatę kwoty 110 000 zł z odsetkami w całości) w ten sposób, że zasądził od strony pozwanej Gminy U. na rzecz powódki M.W. kwotę 68 145,11 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 listopada 2006 r., a w pozostałej części powództwo i apelację powódki oddalił oraz rozstrzygnął o kosztach procesu i kosztach sądowych. Ponadto w uwzględnieniu

wniosku restytucyjnego pozwanej Gminy (poprzedni reformatoryjny wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 27 marca 2014 r. zasądzały od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 93 339, 68 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 listopada 2006 r., w wyniku skargi kasacyjnej strony pozwanej, został uchylony wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2015 r., a sprawa przekazana temu sądowi do ponownego rozpoznania) zasądził na jej rzecz od powódki kwotę 93 339,68 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 listopada 2006 r. do dnia 27 marca 2014 r.

W skardze kasacyjnej interwenientka uboczna po stronie powódki D.B. wskazała wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 108 332 zł wyjaśniając, że na tą kwotę składa się kwota 14 991,89 zł (w związku z zarzutem naruszenia art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług w zw. z art. 77 § 1 k.c. i art. 632 § 2 k.c. przez przyjęcie, że skutek nieważności umowy o roboty budowlane zasądzona kwota nie stanowi zapłaty za usługę, lecz zwrot wartości nienależnego świadczenia, a wobec tego wartość świadczenia powódki należało ustalić w kwotach netto, a nie powiększonego o podatek od towarów i usług), jako różnica pomiędzy wartością dodatkowych robót budowlanych w wysokości brutto, a ich wartością w wysokości netto oraz kwota 93 339,68 zł, jako wartość zasądzoną od powódki na rzecz pozwanej roszczenia restytucyjnego (str. 48 - 49 skargi kasacyjnej).

Wniosek restytucyjny złożony w trybie art. 398¹⁵ § 1 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 415 k.p.c. nie wszczyna nowego postępowania. Zmierza do likwidacji w sposób uproszczony - w postępowaniu toczącym się w sprawie - następstw wykonania zapadłego w niej wyroku, który następnie został zmieniony lub uchylony. Sprawa jest kontynuowana, a zmienia się jedynie to, że w zakresie tego wniosku odwracają się role procesowe. Postępowanie wywołane takim wnioskiem ma charakter akcesoryjny w stosunku do postępowania wszczętego wniesieniem pozwu. Ze względu na ścisły związek rozpoznania wniosku restytucyjnego z postępowaniem w sprawie, we wniosku restytucyjnym nie wskazuje się wartości przedmiotu sporu, nie podlega on też opłacie sądowej. Odwrócenie ról procesowych w wyniku złożenia wniosku restytucyjnego przypomina stan powstający w razie wytoczenia powództwa wzajemnego i wówczas wartości przedmiotu zaskarżenia nie wyznacza suma należności dochodzonych przez obie

strony, gdyż pozostawałoby to w sprzeczności z art. 21 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2008 r., II CZ 107/07, nie publ. i z dnia 10 września 2015 r., II CZ 48/15, OSNC - ZD 2017, nr 2, poz. 22 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2014 r., II PK 242/13, nie publ.).

W przypadku bowiem wytoczenia powództwa wzajemnego następuje połączenie w jednej sprawie dwóch samodzielnych procesów, w których strony pozostają w odmiennej konfiguracji podmiotowej. Materialno - prawne powiązanie między dochodzonymi roszczeniami lub możliwość ich potrącenia są koniecznymi przesłankami dopuszczalności zgłoszenia powództwa wzajemnego, przewidzianymi w art. 204 § 1 k.p.c. Wspólne rozpoznawanie dwóch powiązanych sporów, z których każdy dotyczy roszczeń innego podmiotu, nie odpowiada stanowi przewidzianemu w art. 21 k.p.c., stosowanym odpowiednio w postępowaniu kasacyjnym na podstawie art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CZ 10/15, nie publ.).

Zważywszy na to, że wartość przedmiotu zaskarżenia wyroku w zakresie oddalającym powództwo wynosi 14 991,89 zł, czyli mniej niż 50 000 zł (art. 398² § 1 k.p.c.), skargę kasacyjną w części rozstrzygającej sprawę z powództwa M.W. przeciwko Gminie U. o zapłatę, jako niedopuszczalną należało odrzucić na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c.

Jakkolwiek w opisie i we wnioskach skargi kasacyjnej skarżąca wskazała, że zaskarża wyrok w całości, jednakże w zakresie, w jakim skarga kasacyjna dotyczy rozstrzygnięcia zasądzającego należność w kwocie 68 145,11 zł z ustawowymi odsetkami jest ona również niedopuszczalna (art. 398² § 2 *in fine* k.p.c.), gdyż jest to rozstrzygnięcie korzystne dla strony, po której skarżąca wystąpiła z interwencją uboczną. W tej części brak jest interesu prawnego w zaskarżeniu, która to okoliczność jest przesłanką do odrzucenia skargi kasacyjnej (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 83/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108).

Wyrokiem z dnia 27 marca 2014 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił prawomocnie powództwo o zapłatę ponad kwotę 93 339,68 zł. Zatem zasądzenie

zaskarżonym wyrokiem kwoty 68 145,11 zł oznacza, że powództwo zostało oddalone w zakresie kwoty 25 194,47 zł, natomiast skarżąca sformułowała zarzuty w odniesieniu do orzeczenia oddalającego powództwo w zakresie kwoty 14 991,89 zł, a zatem co do kwoty 10 202,68 zł brak zarzutów, co uzasadnia odrzucenie w tej części skargi kasacyjnej na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c., gdyż w tym zakresie nie spełniana ona wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 k.p.c. i jest to brak formalny nieusuwalny, co wynika z art. 398⁶ § 1 k.p.c.

W odniesieniu do skargi kasacyjnej interwenientki ubocznej, obejmującej zawarte w wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 listopada 2016 r., sygn. akt I ACa (...) rozstrzygnięcie wniosku restytucyjnego strony pozwanej wskazać trzeba, iż zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001, III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego

w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7 - 8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca interwenientka uboczna po stronie powódki oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001, II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Istotnego zagadnienia prawnego skarżąca upatruje w konieczności wyjaśnienia, czy pomimo darowizny przedsiębiorstwa, w skład którego wchodziła wierzytelność zasądzona na podstawie prawomocnego wyroku sądu, który następnie został uchylony, wniosek restytucyjny wniesiony na podstawie art. 415 k.p.c. w z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. powinien być skierowany przeciwko osobie, która była pierwotnie uprawniona do prowadzenia egzekucji wierzytelności (darczyńcy zbywcy przedsiębiorstwa), czy też wniosek o restytucję powinien być skierowany przeciwko obdarowanemu (nabywcy przedsiębiorstwa).

Powyższe zagadnienie prawne zostało sformułowane w oderwaniu o konfiguracji podmiotowej tej sprawy, bowiem skarżąca nie występuje w charakterze strony, lecz w roli interwenientki ubocznej po stronie powódki. Jako nabywca nie wstąpiła w miejsce powódki w trybie art. 192 pkt 3 k.p.c., względnie art. 83 k.p.c. (sukcesja procesowa). Nie występuje w tym procesie jako strona powodowa albo strona pozwana, a zatem na jej rzecz, względnie przeciwko niej nie mogło nastąpić zasądzenie należności głównej z odsetkami, jak również

nie mogło zapaść bezpośrednio przeciwko niej rozstrzygnięcie wywołane wnioskiem restytucyjnym pozwanej Gminy.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Potrzebę wykładni skarżąca łączy z wątpliwościami, czy wniosek o restytucję, o którym mowa w art. 415 k.p.c. w zw. z art. 398¹⁵ k.p.c. może być złożony na etapie ponownego postępowania drugo-instancyjnego, już po uchyleniu bądź zmianie wyroku przez Sąd Najwyższy, czy też powinien być złożony w skardze kasacyjnej, która stała się przyczyną dla zmiany lub uchylenia wyroku Sądu drugiej instancji.

Jak wspomniano wyżej, wniosek restytucyjny złożony w trybie art. 398¹⁵ § 1 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 415 k.p.c. nie wszczyna nowego postępowania. Zmierza do likwidacji w sposób uproszczony, w postępowaniu toczącym się w sprawie, następstw zapadłego w niej wyroku, który następnie został zmieniony lub uchylony. Sprawa jest kontynuowana, a zmienia się jedynie to, że w zakresie tego wniosku odwracają się role procesowe.

W wyroku z dnia 13 marca 2014 r., I PK 193/13, nie publ., Sąd Najwyższy wyjaśnił, że złożenie wniosku restytucyjnego, którego rozpoznanie wymaga zachowania konstytucyjnego standardu postępowania dwuinstancyjnego, uniemożliwia wydanie przez Sąd Najwyższy wyroku reformatoryjnego, choćby były spełnione przesłanki z art. 398¹⁶ k.p.c.

Z tego wynika, że w razie, gdy w wyniku uwzględnienia skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi drugiej

instancji do ponownego rozpoznania, to strona której skarga kasacyjna została uwzględniona jest uprawniona do złożenia wniosku restytucyjnego w postępowaniu toczącym się na skutek kasatoryjnego wyroku Sądu Najwyższego, nawet gdyby takiego wniosku nie zawierała w skardze kasacyjnej, która doprowadziła do uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Właśnie złożenie wniosku restytucyjnego na etapie ponownego postępowania drugo - instancyjnego, a zatem w toku rozpoznawania sprawy, może być celowe i uzasadnione z uwagi na wykładnię prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy w kasatoryjnym wyroku.

Z treści art. 398¹⁵ § 1 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 415 k.p.c. nie można wyprowadzić wniosku o niedopuszczalności złożenia wniosku restytucyjnego dopiero na etapie postępowania przed sądem drugiej instancji, któremu sprawa została przez Sąd Najwyższy przekazana do ponownego rozpoznania. Przeciwnie, użycie sformułowania: „Przy ponownym rozpoznaniu sprawy przepis art. 415 k.p.c. stosuje się odpowiednio” wskazuje, iż taki wniosek może być złożony w toku ponownego rozpoznawania sprawy przez Sąd drugiej instancji. Celem tego przepisu jest zapewnienie dla strony ułatwienia procesowego w dochodzeniu zwrotu należności, która została spełniona na podstawie prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji, który w wyniku kontroli kasacyjnej został uchylony, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania.

W powołanym w uzasadnieniu skargi kasacyjnej wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2010 r., II PK 344/09, OSNP 2011, nr 21 - 22, poz. 271, wniosek restytucyjny związany był z wyegzekwowaniem świadczenia zasądzonego nieprawomocnym wyrokiem, natychmiast wykonalnym, zaś w niniejszej sprawie wniosek restytucyjny dotyczył świadczenia spełnionego na podstawie prawomocnego wyroku Sądu drugiej instancji. Poza tym, Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tego wyroku nie zawarł kategorycznego stwierdzenia, że wniosek restytucyjny złożony dopiero po wydaniu kasatoryjnego wyroku w następstwie skargi kasacyjnej jest niedopuszczalny, bowiem zwrócił uwagę, iż złożony wniosek nie zawierał skonkretyzowanej podstawy procesowej i materialno - prawnej, co spowodowało uchylenie w tej części zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zakresie, w jakim dotyczy rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku restytucyjnego strony pozwanej.

aj